



**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Krahelska Halina

Author: Katarzyna Krason

Citation style: Krason Katarzyna. (2007). Krahelska Halina. W: J. Lyszczyzna, D. Rott (red.), "Słownik pisarzy śląskich. T. 2" (S. 87-89). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.



Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).



UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH



Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego



Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

KRAHELSKA HALINA, ze Sleszyńskich, 1 v. Grabiankowa (1886—1945), działaczka społeczna, publicystka, powieściopisarka.

Urodziła się 12 maja w Odessie jako córka profesora matematyki na uniwersytecie w Odessie i Uniwersytecie Jagiellońskim. Jej rodzina ściśle związana była z postępowymi kołami polskimi i rosyjskimi. Lata młodości Krahelska spędziła w mieście rodzinnym, tutaj także rozpoczęła studia, które potem kontynuowała w Kijowie. Od 1908 r. była działaczką PPS, a cztery lata później aktywnie uczestniczyła w pracach jednej z grup eserowskich. Za tę działalność została skazana na zesłanie, gdzie przebywała w latach 1913—1917. Po wybuchu rewolucji październikowej powróciła do Odessy i współpracowała z Radą Delegatów Robotniczych i Żołnierskich. W 1919 r. chwilowo porzuciła działalność rewolucyjną, przyjechała do Polski i związała się z kręgiem zwolenników Józefa Piłsudskiego. W latach 1927—1931 sprawowała funkcję inspektora pracy w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej, traktując to stanowisko jako służbę społeczną. Dzięki staraniom Krahelskiej powstały w Polsce pierwsze przyfabryczne żłobki, a za sprawą licznie ogłoszonych przez nią prac publicystycznych zwrócono uwagę na konieczność specjalnej opieki nad pracującymi kobietami i zatrudnioną w przemyśle młodzieżą. Podejmowaniu tych tematów sprzyjała także ścisła współpraca pisarki z Ligą Obrony Praw Człowieka i Obywatela.

Osobiste doświadczenia wyniesione z pracy w ministerstwie wywarły ogromny wpływ na kształtowanie się poglądów Haliny Krahelskiej. Niezbyt sprzyjająca atmosfera dla jej poczynań społecznych zmusiła ją do ustąpienia ze stanowiska urzędnika państwowego. Poświęciła się wówczas całkowicie pisarstwu. Przez krótki czas związała się z grupą literacką „Przedmieście” (1934). Napisała *Przedmowę* do pierwszego tomu tego zespołu. W tym też roku ukazały się *Wspomnienia rewolucjonistki* (Warszawa), w których opisała czas spędzony w Rosji, czynnie i ideowo solidaryzując się z rewolucją. W 1936 r. wydane zostały *Wspomnienia inspektora pracy*, zawierające krytyczną analizę stosunków społecznych w okresie odbudowy państwowości polskiej (1918—1919), zwłaszcza zaś piętnujące ówczesną działalność PPS. W tym samym czasie opublikowała powieść reportażową *Polski strajk*, która dokumentuje wydarzenia w krakowskiej fabryce Semperit. Sporo miejsca znalazły w tej powieści opisy interwencji policji w czasie strajku. W niezbyt korzystnym świetle ukazała także stanowisko wojewody i innych przedstawicieli władzy. Fakty te zdecydowały o konfiskacie całego wydania, a książka stała się dodatkowo

przedmiotem procesu. Autorka pociągnięta została do odpowiedzialności karnej za obrazę władz i skazana na tysiąc złotych grzywny.

Krahelska uczestniczyła w życiu społecznym, nie tylko angażując się w twórczość literacką o wyraźnym obliczu antyfaszystowskim i antykapitalistycznym. W 1936 r. wzięła też udział w Zjeździe Pracowników Kultury we Lwowie, a rok później została współzałożycielką i członkiem (do 1939 r.) Zarządu Klubu Demokratów w Warszawie.

W latach 1934—1937 pisarka przeprowadziła wiele wywiadów ze śląskimi robotnikami kopalń i hut, inteligencją, byłymi powstańcami, legionistami i peowiakami. W okresie bowiem poprzedzającym wojnę przebywała na Śląsku, mieszkała w Katowicach, mogła więc zaobserwować położenie ludności pracującej w tym regionie i przekonać się jednocześnie, jak skomplikowana i specyficzna była tu kwestia narodowa. Owe doświadczenia i kontakty okazjonalne, poszerzone lekturą tekstów źródłowych oraz powieści G. Morcinka *Wyrąbany chodnik* i *Ziemia Elżbiety* P. Gojawili-czyńskiej, ukształtowały swoisty dla Krahelskiej odbiór problematyki śląskiej. Region ten interesował ją zwłaszcza od strony zagadnień społecznych.

Wynikiem zdobytych doświadczeń stała się książka *Zdrada Heńka Kubisza* (1938), powieść reportażowa o wyraźnych cechach pamfletu politycznego, wyróżniająca się radykalizmem w przedstawianiu walki narodowej na Śląsku, stanowiąca oskarżenie obozu rządzącego. Książka opisuje fragment życia robotników, odzwierciedlając ich specyficzną umysłowość, obyczaj, dążenia, ma zatem walory dokumentujące i jest kopalnią wiedzy o międzywojennym Śląsku. Autorka ukazuje krótkie życie Henryka Kubisza, robotnika, który jako dziecko pomagał ojcu i powstańcom przepędzić Niemców ze Śląska. W dorosłym życiu ima się różnych zajęć, aby przetrwać: terminuje u ślusarza, pracuje w hucie, jest nawet przez pewien czas lokajem. Niestety, najczęściej pozostaje bezrobotny, a więc i bez środków do godziwej egzystencji. Nędza doprowadza do tego, że bohater nienawidzi wszystkich, którym się powiodło. Staje się łatwym obiektem dla szukających poparcia Niemców. Dopuszcza się zdrady swej narodowości, potem trafia do więzienia, gdzie popełnia samobójstwo. Obraz Śląska widziany przez pryzmat losów Kubisza jest ponury i przygnębiający. Stanowi niejako protest przeciw sytuacji śląskich robotników, jest wołaniem o sprawiedliwość. Powieść Krahelskiej jako jedyna tak bezkompromisowo potępiała obóz rządzący na Śląsku, a problemy

w niej poruszane były drażliwe i niewygodne dla ówczesnej administracji, dlatego okryła ją swoista zмова milczenia. Sytuacja była tym bardziej niezręczna, że mąż pisarki, Antoni Krahelski, należał do ludzi ściśle współpracujących z wojewodą M. Grażyńskim. Powieść wywołała więc niemałe zamieszanie i bezpośrednio po jej wydaniu autorka opuściła Śląsk.

W czasie okupacji H. Krahelska była żołnierzem AK, współpracowała z konspiracyjnymi pismami socjalistycznymi, jak „Barykada Wolności” i „Robotnik”. W dniu 13 lipca 1944 r. gestapo aresztowało ją w Milanówku pod Warszawą wraz z wybitnym historykiem polskim Marcelim Handelsmanem. Przetransportowano ją do więzienia w Radomiu, a potem postawiono przed sądem w Częstochowie. Ostatecznie, przewieziona do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück, umiera 19 kwietnia 1945 r., na kilka dni przed wyzwoleniem.

Twórczość Haliny Krahelskiej, zaangażowana, antyfaszystowska i antykapitalistyczna, stanowi przy tym źródło wiedzy o dwudziestoleciu, uzupełniając obraz utrwalony wcześniej przez Goja-wiczyńską, Dołęgę-Mostowicz czy Uniłowskiego.

Bibliografia

H. Krahelska: *Pochodnia*. Warszawa 1920; A. Gastiew: *Poezja czynu robotniczego*. Tłum. z j. rosyjskiego H. Krahelska. Warszawa 1921; Eadem: *Łódzki przemysł włókienniczy wobec ustawodawstwa pracy*. Warszawa 1927; Eadem, W. Landau: *Ochrona pracy w Polsce (stan obecny i drogi dalszego rozwoju)*. Warszawa 1928; H. Krahelska: *Praca dzieci i młodocianych w Polsce*. Warszawa 1928; Eadem: *Ochrona macierzyństwa robotnicy w przedsiębiorstwach państwowych polskich*. Warszawa 1928; Eadem: *Praca kobiet w przemyśle współczesnym*. Warszawa 1932; Eadem, S. Prus: *Życie bezrobotnych: badania ankietowe*. Warszawa 1933; H. Krahelska: *Odpłatność pracy jako jedyna racjonalna podstawa zatrudnienia młodzieży*. Warszawa 1934; Eadem: *Prawda o stosunkach pracy*. Lwów 1934; Zespół Literacki „Przedmieście”: *Przedmieście*. Przedmowa H. Krahelska. Warszawa 1934; Eadem: *Wspomnienia rewolucjonistów*. Warszawa 1934; Eadem: *Wspomnienia inspektora pracy*. Warszawa 1936; Eadem: *Polski strajk*. Warszawa 1937; Eadem: *Zdrada Heńka Kubisza*. Słowo wstępne S. Baczyński. Warszawa 1938; Eadem: *Oświecim: pamiętnik więźnia*. Warszawa 1942.

Z. Hierowski: *25 lat literatury na Śląsku 1920—1945*. Katowice—Wrocław 1947; Z. Mitzner: *Postowie*. W: H. Krahelska: *Zdrada Heńka Kubisza*. Katowice 1960, s. 7—14; Z. Hierowski: *Życie literackie na Śląsku w latach 1922—1939*. Katowice 1969; D. Knysz-Rudzka: *H. Krahelska. W: Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*. T. 1. Red. Cz. Hernas. Warszawa 1986, s. 489.

Katarzyna Krasoń